

SZLAKIEM SŁYNNYCH MUZYKÓW

W ramach serii folderów „Zwiedzamy Wielkopolskę” zaprezentowano do tej pory kilkanaście tras wycieczkowych, w tym związanych ze sławnymi postaciami ze świata literatury – Szlak Adama Mickiewicza, Szlak Noblistów i Szlak Ludzi Pióra. Należy jednak pamiętać, że z ziemią wielkopolską związanych jest również wiele wybitnych sylwetek ze świata muzyki. Kilku słynnych muzyków polskich urodziło się w Wielkopolsce lub przez pewien czas zamieszkiwało tu i tworzyło. Mowa m.in. o kompozytorach Waławie z Szamotuł (ok. 1524-ok.1560), Antonim Henryku Radziwille (1755-1833), Karolu Kurpińskim (1785-1857), Romanie Statkowskim (1859-1925), Henryku Melcerze-Szczawińskim (1869-1928), Henryku Opieńskim (1870-1942), Feliksie Nowowiejskim (1877-1946), Waławie Gieburowskim (1878-1943), Apolinarym Szelucie (1884-1966), Tadeuszu Szeligowskim (1896-1963), Stefanie Bolesławie Poradowskim (1902-67), Krzysztofie Komedzie-Trzcńskim (1931-69), pianiście Raulu Koczałskim (1885-1948) i dyrygencie Zygmuncie Latoszewskim (1902-95). Należy też wspomnieć, że w Szamotułach przyszli na świat niemieccy kompozytorzy – bracia Xawer Franz (1850-1924) i Philipp Ludwig (1847-1917) Scharwenka, zaś w Jarocinie urodziła się sławna w świecie niemiecka sopranistka Elisabeth Schwarzkopf (1915-2006). Wielka jest natomiast liczba wybitnych muzyków polskich oraz przybyszów z innych krajów, których drogi muzyczne wiodły przez Wielkopolskę. Mowa nie tylko o kompozytorach, wirtuozach, ale także słynnych orkiestrach i śpiewakach występujących w Wielkopolsce. Zdecydowana większość przebywała w Poznaniu, położonym na międzynarodowym szlaku koncertowym z zachodu Europy na wschód. Dlatego też w pierwszej części tego folderu przedstawiamy najbardziej znanych muzyków goszczących w grodzie Przemysła. Jednocześnie proponujemy dwie trasy wycieczkowe po Wielkopolsce – pierwszą umownie nazwaną podpoznańską, drugą zaś – kaliską.

WIZYTY WIELKICH MISTRZÓW W POZNANIU

Prezentację znanych muzyków należy rozpocząć od mieszkającego czasowo w Poznaniu (pracował jako asesor sądowy) w latach 1800-02 niemieckiego kompozytora, a zarazem malarza i pisarza Ernsta Theodora Amadeusa Hoffmanna (1776-1822), twórcy m.in. utworów orkiestrowych i kameralnych oraz opery Ondyna (*Undine*). Z jego dorobku kompozytorskiego w 1801 r. zostało wystawione w Poznaniu dzieło *Scherz, List und Rache*. Jego związki z miastem upamiętnia tablica w foyer Teatru Wielkiego. Tutaj też od 2001 r. odbywa się doroczny polsko-niemiecki Festiwal Hoffmannowski, w ramach którego przypomina się dawne polskie i niemieckie spektakle operowe i baletowe. Warto dodać, że żoną Hoffmanna była Poznanianka Marianna Michalina Tekla Rorer-Trzcińska.

Pierwszym znanym muzykiem, który koncertował w 1806 r. w Poznaniu był niemiecki pianista i kompozytor Johann Peter Pixis (1788-1874). Kolejnym niemieckim artystą występującym w Poznaniu (1815 r.) był wiolonczelista i kompozytor – Bernhard Romberg (1767-1841). Jednak prawdziwą plejadę wielkich postaci ze świata Polihymni na poznańskich scenach otwiera w 1819 roku słynna włoska śpiewaczka – sopran dramatyczny – Angelica Catalani (1780-1849), która wystąpiła trzykrotnie: 8 i 10 XI w Teatrze Miejskim (wówczas pl. Wilhelmowski, ob. pl. Wolności, dziś budynek Arkadii) i 18.XI w kościele farnym przy ul. Gołębiej. W dwa lata później, 26 VI w sali łoży wolnomularskiej (ul. Grobla – obecnie Muzeum Etnograficzne) z pierwszym koncertem wystąpił skrzypek i kompozytor Karol Józef Lipiński (1790-1861), opromieniony zwyczajem nad Niccolo Paganinim w „turnieju wirtuozów w 1818 r. K. J. Lipiński wystąpił ponownie w Poznaniu w 1834 r.

W lipcu 1823 r., tuż po występach K. Lipińskiego w sali przy ul. Grobla koncertowała wybitna pianistka i kompozytorka Maria z Wołowickich Szymanowska (1789-1831), dodajmy – teściowa Adama Mickiewicza.

W pięć lat później, w dniach 1 i 2 X.1828 przebywał w Poznaniu Fryderyk Chopin (1810-49). Zamieszkał wówczas w Hotelu Saskim (ul. Wrocławska 25) i w trakcie dwudniowego pobytu był go-

ściem na obiedzie u arcybiskupa Teofila Wolickiego na Ostrowie Tumskim oraz wystąpił z koncertem w Białej Sali pałacu namiestnikowskiego księcia Antoniego Henryka Radziwiłła (d. kolegium jezuickie, ob. Urząd Miasta przy pl. Kolegiackim). Fakt ten upamiętnia tablica z 1961 r. na fasadzie budynku.

19 maja 1829 r. w Teatrze Miejskim wystąpił z recitalem genialny skrzypek i kompozytor włoski Niccolò Paganini (1782-1840). Tablica w podcieniach budynku Arkadii (od strony ul. 27 Grudnia) upamiętnia nie tylko koncert Paganiniego, lecz także występujących tutaj w latach następnych Franciszka Liszta i Henryka Wieniawskiego (przy nazwiskach tych ostatnich błędne daty!).

Na kolejne występy należało czekać dziesięć lat, do roku 1839; wówczas z recitalem wystąpił pianista i kompozytor Kasper Nikodem Wysocki (1810-50), prezentując melomanom poznańskim jako pierwszy wirtuoz utwory Fryderyka Chopina.

Cztery lata później, tj. w 1843 r. w drodze do Petersburga zatrzymał się w Poznaniu wybitny kompozytor, pianista i dyrygent węgierski – Ferenc Liszt (1811-86), twórca m.in. poematów symfonicznych, symfonii, rapsodii. W ciągu tygodniowego pobytu wystąpił czterokrotnie – 12, 22, 24 i 27 lutego (trzy razy w sali Bazaru przy ul. Nowej, ob. Paderewskiego, raz w Teatrze Miejskim).

Wiosną 1845 r. gościł w Poznaniu kompozytor i dyrygent Ignacy Feliks Dobrzyński (1807-67), twórca m.in. symfonii, pieśni i opery Monbar. Warto przypomnieć, że był to po F. Chopinie najbardziej uzdolniony uczeń Józefa Elsnera. Jego trzy koncerty (połowa marca, 15.IV i 13. VI) odbyły się w sali Bazaru. W trakcie pobytu w Wielkopolsce Dobrzyński przebywał także w dobrach Seweryna Mielżyńskiego w Miłosławiu.

W kilka lat później po raz pierwszy przebywał w Wielkopolsce wybitny skrzypek i kompozytor Nikodem Biernacki (1826-92), nadworny skrzypek króla Szwecji Karola XV, a w latach 1862-64 cesarza Meksyku Maksymiliana I. Jego pierwsze koncerty miały miejsce w Poznaniu w latach 1849 –51. Po raz pierwszy koncertował w sali Bazaru 28.VI. 1849 r. wraz ze znanym w świecie wiolonczelistą i gitarzystą Stanisławem Szczepanowskim (1814-75). Należy wspomnieć, że Biernacki występował wówczas także w Środzie Wlkp.(22.VII i 19.VIII. 1849 r. i w maju 1850 r.), Dębnie n/Wartą (5.VIII. 1849) i Wrześni (16.IX. 1849). W styczniu 1851 r. Biernacki wystą-

pił w koncertach kameralnych w sali ówczesnego Hotelu Bawarskiego przy al. Wilhelmowskiej (ob. al. Marcinkowskiego). Kolejne jego występy miały miejsce w 1857 oraz w latach 1862, 1880, 1881 i 1883.

W połowie XIX w. w Wielkopolsce koncertowali bracia Kątscy – Apolinary (1825-79), skrzypek i kompozytor z Antonim (1817-99), pianistą i kompozytorem. Jako pierwszy wystąpił Apolinary Kątski wiosną 1849 r. z pięcioma koncertami w sali Bazaru (26,28, 30.III oraz 1 i 18.IV). Z Poznania udał się do Dębna/Warta, by w tamtejszym uzdrowisku wystąpić z kolejnym recitalem. W dwa lata później w Poznaniu koncertowali już obaj bracia Kątscy. Warto w tym miejscu wspomnieć, że Apolinary Kątski jako „cudowne dziecko” występował od 4 roku życia m.in. na estradach Petersburga, Wiednia, Paryża i Londynu.

Oddzielny rozdział stanowią wizyty Henryka Wieniawskiego (1835-80), wybitnego skrzypka i kompozytora. W trakcie dwóch wizyt w 1854 r. towarzyszył mu brat Józef (1837-1912), pianista i kompozytor. W trakcie pierwszej bytności bracia Wieniawscy koncertowali w dniach 21,22 i 23 IV (Teatr Miejski). Wkrótce opuścili Poznań, by wrócić tu po kilku tygodniach, z początkiem czerwca. Ich kolejne poznańskie koncerty odbyły się w sali Bazaru 9, 11, 13 i 15 czerwca. Po tych występach miała miejsce kilkunastodniowa przerwa; Wieniawscy gościli wówczas u Seweryna Mielżyńskiego w Miłosławiu i prawdopodobnie u Heleny i Wincentego Turnów w Objezierzu. Najmłodszą córką Turnów była Ludwika (1832-1902), z którą w tych dniach H. Wieniawski nawiązał przelotny romans; jego pamiątką jest jedyny utwór Wieniawskiego na głos i fortepian *Rozumiem*, do słów poety Józefa Dionizego Minasowicza. Po powrocie do Poznania bracia Wieniawscy wystąpili jeszcze czterokrotnie – 26.VI (sala Bazaru) oraz 29.VI, 2 i 4 VII (Teatr Miejski). Po koncercie 29 czerwca w pałacyku myśliwskim w podpoznańskiej Dębinie na cześć braci Wieniawskich wydano wielki bal, na który zaproszeni goście w świetle latarni przewiezieni zostali 100 powozami spod Teatru Miejskiego. Należy dodać, że w trakcie tego pobytu w Poznaniu H. Wieniawski skomponował mazurka *Souvenir de Posen*, którego zadedykował Joannie Niemojowskiej z Wrześni, a inny swój utwór – *Kujawiaka* hrabinie Michalinie Czapskiej z Bukowca.

W 1857 r. Henryk Wieniawski koncertował w Poznaniu już sam, gdyż jego drogi muzyczne z bratem Józefem rozeszły się dwa lata wcześniej. W trakcie

tego pobytu wystąpił dopiero w dwunastym dniu, tj. 24 czerwca (razem z pianistką Marceliną z Radziwiłłów Czartoryską) i 27 VI w sali Bazaru oraz 28.VI, 2 i 3 VII w Teatrze Miejskim.

H. Wieniawski po raz ostatni wystąpił przed poznańską publicznością dwukrotnie w 1878 r. Po raz pierwszy 23 XI w sali Bazaru, a po raz drugi w dwa tygodnie później – 9 XII. w nieistniejącej dziś sali Lamberta przy ul. Piekary (ob. pasaż Apollo).

Wspomniana Marcelina z Radziwiłłów Czartoryska (1817-94), pianistka, uczennica Fryderyka Chopina, poza występem z Henrykiem Wieniawskim w 1857 r., koncertowała jeszcze kilkakrotnie. Po raz pierwszy w 1854 r., potem w 1857 (w Sali Czerwonej Pałacu Działyńskich). W tym też roku przybył do Poznania z koncertami pianista i kompozytor Aleksander Zarzycki (1834-95); ponownie wystąpił w 1871 r.

W 1855 r. po raz pierwszy na estradzie koncertowej pojawił się Hans Guido von Bülow (1830-94), niemiecki kompozytor, pianista i dyrygent. Później występował w Poznaniu w latach 1862, 1880, 1885, 1886 i 1887.

Z kolei w sali poznańskiego Bazaru w latach 1868, 1869 i 1870 koncertował wybitny rosyjski pianista, kompozytor i dyrygent Anton Grigoriewicz Rubinstein (1829-94).

W tym też czasie trzykrotnie odwiedzał Wielkopolską Arrigo Boito (1842-1918), słynny włoski poeta, librecista Giuseppe Verdiego i kompozytor (m.in. opery *Mefistofeles* i *Neron*). Jako że jego matka była Polką (Józefina z Radolińskich 1° voto Karśnicka 2° voto Boito), w latach 1862, 1865 i 1867 przez kilka miesięcy bywał u swych krewnych Karśnickich w Mystkach koło Nekli i wówczas gościł również w Poznaniu.

Tuż po nim, w latach 1872, 1878, 1883, 1884, 1886 i 1892 przebywał z występami w Poznaniu słynny węgierski skrzypek i dyrygent József Joachim (1831-1907).

W roku 1878 przybył do Poznania po raz pierwszy słynny hiszpański skrzypek i kompozytor – Pablo Sarasate (1844-1908), twórca słynnych *Melodii cygańskich* i *Tańców hiszpańskich*. Wystąpił wówczas sali Lamberta; później gościł w Poznaniu jeszcze pięciokrotnie – w latach 1883, 1884, 1886, 1889 i 1892.

W roku 1880 po raz pierwszy wystąpiła przed publicznością poznańską wybitna rosyjska pianistka

Anna Nikolajewna Esipow (1851-1914). Później koncertowała jeszcze dwukrotnie – w roku 1887 i 1892.

W latach 1884 i 1887 dwukrotnie wystąpił z recitalem fortepianowym niemiecki pianista i kompozytor (twórca m.in. 21 oper) Eugen d'Albert (1864-1932). W latach międzywojennych XX w. w operze poznańskiej miała miejsce polska prapremiera jego opery *Niziny*

Na przełomie XIX i XX w. kilkakrotnie przebywał w Wielkopolsce Ignacy Jan Paderewski (1860-1941), wybitny pianista, kompozytor i polityk, dwukrotnie koncertując w Poznaniu. Z jego dorobku kompozytorskiego najbardziej znana jest *Symfonia h-moll*, słynny *Menuet G-dur* i opera *Manru*. Po raz pierwszy wystąpił w lutym 1890 r. w sali Lamberta i Teatrze Polskim, a po raz drugi w 1901 r.: 29 X. w sali Lamberta i 12 XII w Teatrze Polskim. W trakcie kolejnych wizyt (1918 r., dwukrotnie w latach 1919 i 1924) Paderewski gościł w Poznaniu jedynie jako polityk, a jego przyjazd 26 XII 1918 r. przyczynił się do wybuchu powstania wielkopolskiego. Należy w tym miejscu wspomnieć, że w dniach 2-3 lipca 1992 r. odbyły się w Poznaniu uroczystości żałobne połączone z wystawieniem jego trumny po sprowadzeniu ze Stanów Zjednoczonych (spoczął w Warszawie). Pamięci I. J. Paderewskiego poświęcone są dwie tablice pamiątkowe – na budynku Bazaru i w hallu auli Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.

Na przełomie XIX i XX w. gościł w Poznaniu także wybitny włoski kompozytor – Pietro Mascagni (1863-1945), twórca m.in. opery *Cavalleria rusticana* (*Rycerskość wieśniacza*). Dwukrotnie dyrygował w Poznaniu orkiestrą Teatro della Scala z Mediolanu w latach 1894 i 1899, a po raz trzeci orkiestrą opery poznańskiej jesienią 1925 r.

Pierwszym muzykiem występującym w Poznaniu w wieku XX był koncertujący w 1912 r. polski pianista i kompozytor – Raul Koczalski (1885-1948), ceniony wykonawca muzyki Chopina. Później, jako znany już pianista koncertował wielokrotnie. Ostatnie swe lata swego życia związał z Poznaniem i po śmierci spoczął na tutejszym Cmentarzu Zasłużonych na Wzgórzu św. Wojciecha.

W dwa lata później, 13 i 14 V 1914 r. w sali Lamberta miało miejsce prawykonanie oratorium *Quo vadis* (wg Henryka Sienkiewicza) Feliksa Nowowiejskiego (1877-1946), wybitnego kompozytora, dyrygenta, organisty i pedagoga, który wcześniej zasłynął jako twórca muzyki do słów *Roty* Marii

Konopnickiej. Wykonawcą tego oratorium był chór Towarzystwa Muzycznego „Lutnia”, którym kierował od 1911 r. ksiądz Waclaw Gieburowski (1878-1943), kompozytor, dyrygent i muzykolog (spoczywający w Krypcie Zasłużonych Wielkopolan przy poznańskim kościele św. Wojciecha). W dziesięć lat później, 28 XI 1924 r. w operze poznańskiej odbyła się prapremiera opery F. Nowowiejskiego – *Legenda Bałtyku*. F. Nowowiejski osiadł na stałe w Poznaniu w 1919 r. i tu zmarł; spoczywa także w Krypcie Zasłużonych Wielkopolan przy kościele św. Wojciecha. Pamięć o tym wybitnym muzyku przywołują w Poznaniu trzy tablice – w foyer Teatru Wielkiego, w Akademii Muzycznej i przy al. Wielkopolskiej 11 (miejscu zamieszkania).

Lata XX wieku, w odrodzonej Polsce, to niezliczona ilość wizyt wybitnych muzyków na estradach Poznania. Zapoczątkowały je dwa ważne wydarzenia, które miały miejsce w poznańskiej operze; mowa o prapremierach polskich oper – w 1924 r. *Marii*, a w 1927 *Jakuba Lutnisty* Henryka Opieńskiego (1870-1942), wybitnego skrzypka, kompozytora, dyrygenta i muzykologa, zamieszkującego w Poznaniu w latach 1920-26.

W 1928 r. koncertowało w Poznaniu dwóch wybitnych pianistów: w auli Uniwersytetu (pl. A. Mickiewicza) Rosjanin Lew Nikołajewicz Oborin (1907-74), laureat pierwszej nagrody I Międzynarodowego Konkursu Pianistycznego im. Fryderyka Chopina w Warszawie, natomiast pianista chilijski Claudio Arrau (1903-91) w ówczesnym Domu Ewangelickim (ob. Akademia Muzyczna). W tym samym roku (także w Domu Ewangelickim) występował rumuński skrzypek, kompozytor i dyrygent George Enescu (1881-1955), twórca m.in. symfonii, suit i opery *Edyp*.

W roku 1932 w auli uniwersyteckiej prawykoniemem swej IV Symfonii Koncertującej dyrygował wybitny kompozytor polski Karol Szymanowski (1882-1937). W rok po jego śmierci, 9 IV 1938 r. odbyła się w operze poznańskiej prapremiera jego baletu *Harnasie*. W okresie międzywojennym koncertował także pianista Artur Rubinstein (1887-1982), a jako ostatni przed wybuchem II wojny światowej (1938 r.) wystąpił z recitalem niemiecki pianista i kompozytor Emil Sauer (1862-1942). Należy także dodać, że w dwudziestoleciu międzywojennym poznańską Miejską Orkiestrą Symfoniczną dyrygowali wybitni polscy muzycy, m.in. skrzypek, dyrygent i kompozytor Emil Młynarski (1870-1935), dyrygent i kompozytor Grze-

gorz Fitelberg (1879-1953) oraz kompozytor Ludomir Różycki (1884-1953), twórcza m.in. opery *Casanova* i baletu *Pan Twardowski*.

Z wielkich sław muzycznych, które przewinęły się przez poznańską aulę uniwersytecką po roku 1945 wymienić należy przede wszystkim wirtuozów: skrzypków Dawida Fiodorowicza (1908-74) i Igora Dawidowicza Ojstrachów (ur. 1931), Yehudi Menuhina (1916-97); pianistów: ponownie Artura Rubinsteina, Witolda Małcużyńskiego (1914-77), Marthę Argerich (ur. 1941), Światosława Teofilowicza Richtera (1914-99), oraz wiolonczelistę Mścisława Leopoldowicza Rostropowicza (1927-2007). Tutaj też koncertowali niemal wszyscy laureaci konkursów – chopinowskich i Wieniawskiego. W Poznaniu dyrygowali m.in. kompozytorzy Witold Lutosławski (1913-94) i Krzysztof Penderecki (ur.1933). Należy w tym miejscu dodać, że w 1987 r. odbyła się prapremiera opery K. Pendereckiego *Czarna maska*, a w 1997 r. kompozytor dyrygował wykonaniem swego wielkiego dzieła *Siedem Bram Jerozolimy*.

Kiedy mowa o sławach ze świata muzyki nie można pominąć znanych orkiestr oraz wybitnych śpiewaków. Pierwszą taką orkiestrą była koncertująca w Poznaniu w 1873 r. Cesarsko-Królewska Orkiestra z Berlina pod batutą Ferdynanda Matuszka, a w latach 1878, 1880, 1882 i 1884 Berlińska Orkiestra Filharmoniczna kierowana przez Beniamina Bilsego (1816-1902). Z kolei w 1886 r. wystąpiła orkiestra księcia Jerzego II z Meiningen dyrygowana przez wspomnianego już Hansa von Bülowa. Orkiestra ta wystąpiła ponownie w 1912 r., a dyrygował nią wówczas słynny niemiecki kompozytor Max Reger (1873-1916). W roku 1913 i 1914 koncertowała w Poznaniu Wiedeńska Orkiestra Rodziny Straussów, którą dyrygował Jan III Strauss (1866-1939), bratanek Jana II – „Króla Walców”, a syn Edwarda. Koncerty te odbyły się na terenie dzisiejszego starego poznańskiego ZOO (Grota Capri). W okresie międzywojennym XX w. wystąpiły z koncertami Filharmonia Berlińska (1936) i Filharmonia Monachijska (1938 r.).

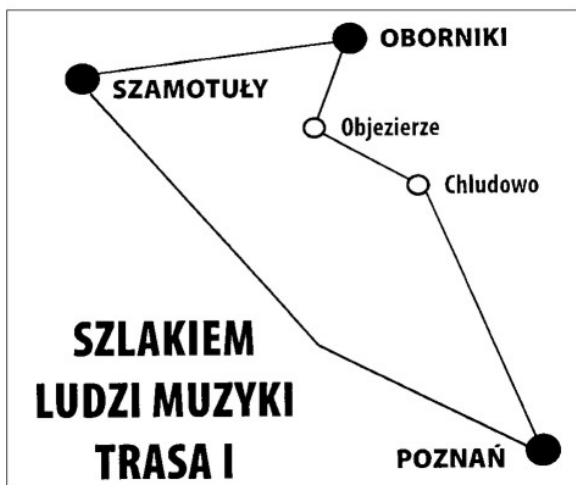
Po II wojnie światowej do ważniejszych wydarzeń muzycznych zaliczyć należy koncerty Cleveland Symphony Orchestra pod dyrekcją Geoga Shella w 1957 r., orkiestry lipskiego Gewandhausu pod batutą Kurta Masura (ur. 1927) w 1999 r., Polskiej Orkiestry Festiwalowej Krystiana Zimmermana (ur. 1956) w 1999 r. oraz londyńskiej orkiestry Academy

of St. Martin in the Fields, którą dyrygował sir Neville Mariner w 2006 r. Wystąpiła także orkiestra Teatro della Scala z Mediolanu, którą w poznańskim Teatrze Wielkim dyrygował w 2001 r. słynny kapelmistrz Riccardo Muti (ur. 1941).

Na koniec warto wspomnieć najwybitniejszych śpiewaków, których mogła wysłuchać poznańska publiczność. Pierwszą solistką była wspomniana już na wstępie włoska sopranistka Angelica Catalani, która wystąpiła w 1819 r. Z innych znanych XIX-wiecznych śpiewaków wymienić należy także Henriette Sontag (1806-54), wybitną odtwórczynię dzieł Gioacchino Rossiniego, występującą w maju 1830 r. na scenie Teatru Miejskiego, włoskiego tenora Giovanni Battistę Rubiniego (1794-1854), uważanego wówczas za najwybitniejszego tenora w Europie, (dla niego Vincenzo Bellini napisał tenorowe arie w operach *Norma* i *Purytanie*) który śpiewał w Poznaniu dwukrotnie – w 1843 i 1849 r. oraz wspomniały sopran koloraturowy Marcelle Sembrich-Kochańska (1858-1935), znaną z mistrzowskiej techniki koloraturowej, która wystąpiła w 1886 r.

W okresie międzywojennym XX w. pojawiły się w Poznaniu kolejne gwiazdy światowego formatu. Jako pierwszy wystąpił w 1925 r. najsłynniejszy polski tenor Jan Kiepura (1902-66), którego Poznaniacy mogli jeszcze posłuchać w latach 1930, 1939 i 1958. Z kolei w 1929 r. z recitalem wystąpiła Ada Sari (1886-1968), jedna z najświetniejszych w świecie sopranistek koloraturowych, a w latach następnych słynny bas Adam Didur (1874-1946), m.in. pierwszy bas nowojorskiej Metropolitan Opera. W Poznaniu można było wówczas podziwiać także dwie sławne sopranistki – Wandę Wermińską (1900-88), cenioną odtwórczynię oper Richarda Wagnera, Giuseppe Verdiego i Giacomo Pucciniego i Ewę Bandrowską-Turską (1894-1979), w latach 1923-25 solistkę opery poznańskiej.

Na zakończenie warto wspomnieć o pobycie w Poznaniu w marcu 2004 r. słynnego w całym świecie śpiewaka hiszpańskiego, uznawanego za najwybitniejszego obok Luciano Pavarottiego tenora naszych czasów – Placido Domingo (ur. 1941). Był on obecny na próbie generalnej opery Umberto Giordano *Andrea Chènier* w Teatrze Wielkim. P. Domingo jako dyrektor opery w Waszyngtonie był współproducentem tego spektaklu, którego poznańska premiera miała miejsce 12.III.2004, a waszyngtońska 11.IX.2004.

TRASA I – PODPOZNAŃSKA

Poznań – Szamotuły – Oborniki – Objezierze –
– Poznań

0 km POZNAŃ

Stolica Wielkopolski i województwa wielkopolskiego, miasto położone nad Wartą, 564 502 mieszkańców. Na przestrzeni ostatnich dwóch stuleci przed publicznością poznańską występowało wielu wybitnych muzyków polskich i zagranicznych (→Wizyty wielkich mistrzów w Poznaniu). Niektórych z nich upamiętniają okolicznościowe tablice, pomniki. Są wreszcie miejsca związane z tymi występami, zaś niektóre instytucje muzyczne i uczelnie noszą imiona wybitnych muzyków.

Od 1952 r. odbywają się w Poznaniu Międzynarodowe Konkursy Skrzypcowe im. Henryka Wieniawskiego. Wizytówką miasta od wielu lat są dwa słynne w całym świecie chóry: kierowany przez prof. Stefana Stuligrosza Chór Chłopi i Męski Państwowej Filharmonii w Poznaniu, okreśłany mianem „Poznańskie Słowiki” i Poznański Chór Chłopi, założony przed laty przez Jerzego Kurczewskiego (1924-95) a prowadzony obecnie przez Jacka Sykulskiego.

Teatr Wielki (ul. Fredry) nosi imię Stanisława Moniuszki, Filharmonii (ul. św. Marcin 81 – koncerty: aula Uniwersytetu, ul. Wieniawskiego) patronuje Tadeusz Szeligowski, zaś patronem Akademii Muzycznej (ul. św. Marcin) jest Ignacy Jan Paderewski. Przy ul. Świętosławskiej 7 ma siedzibę Towarzystwo Muzyczne im. H. Wieniawskiego.

Na Starym Rynku w kamieniczkach nr 45-47 znajduje się jedyne w Polsce Muzeum Instrumentów Muzycznych. Jedną z sal I piętra poświęcono pamiątkom po Fryderyku Chopinie (jest tam m.in. fortepian, na którym grywał w Antoninie).

W wielu zakątkach Poznania spotkamy tablice pamiątkowe, popiersia i pomniki poświęcone znanym muzykom. W ścianie frontowej budynku Urzędu Miasta (d. kolegium jezuickie, pl. Kolegiacki) w 1960 r. umieszczono kamienną tablicę upamiętniającą koncert Chopina u księcia Antoniego Radziwiła w 1928 r. (Biała Sala). Na tyłach tego budynku, w parku F. Chopina (pow. 1,8 ha) przy ul.

Podgórną ustawiono na cokole popiersie kompozytora (1923 r., Marcin Rożek), zaś na dziedzińcu Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (ul. Mielżyńskiego 27/29) wmurowano tablicę marmurową z jego medalionem (1910 r., Władysław Marcinkowski). Z kolei w podcieniach budynku Arkadii (w miejscu dawnego Teatru Miejskiego) przy ul. 27 Grudnia tablica (z błędnymi datami!) z 1998 r. upamiętniająca poznańskie występy Niccolò Paganiniego (1829 r.), Franciszka Liszta (1843 r.) i Henryka Wieniawskiego (1854, 1857 i 1878 r.). W foyer Teatru Wielkiego, któremu patronuje Stanisław Moniuszko (m.in. twórca oper *Halka* i *Straszny dwór*), znajduje się jego popiersie (1908 r., Czesław Makowski); należy tutaj wspomnieć, że w zbiorach Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk przechowywany jest rękopis wileńskiej wersji opery *Halka* z 1848 r.). W budynku Teatru Wielkiego znajduje się także popiersie urodzonego w podleszczyńskich Włoszakowicach Karola Kurpińskiego (1938 r., Marcin Rożek), jednego z ojców polskiej opery narodowej, kompozytora i dyrygenta, m.in. autora melodii *Warszawianki* i oper *Zabobon czyli Krakowiaczy i Górale*, *Jadwiga królowa Polski* i *Dwie chatki*. Są tam również dwie tablice – pierwsza poświęcona niemieckiemu kompozytorowi Ernstowi T.A. Hoffmannowi, druga upamiętnia dorobek Feliksa Nowowiejskiego (1998 r.). Tablica pamiątkowa poświęcona pamięci F. Nowowiejskiego znajduje się także w budynku Akademii Muzycznej. Położony w pobliżu Teatru Wielkiego park St. Moniuszki (pomiędzy ul. Noskowskiego, Libelta i Chopina) zdobi popiersie kompozytora opery *Halka*, dzieło Edwarda Haupta z 1951 r. (poprzednie, dzieło Marcina Rożka z 1924 r. zniszczyli Niemcy). Na willi przy al. Wielkopolskiej 11 tablica (1977 r.) upamiętnia fakt, że w niej w latach 1929-46 żył i tworzył Feliks Nowowiejski (w 2008 r. zostanie tu reaktywowany salon muzyczny, prowadzony niegdyś przez kompozytora), natomiast na budynku przy ul. Chełmońskiego 22 kamienna tablica (1966 r.) informuje, że tu w latach 1947-63 żył i tworzył Tadeusz Szeligowski. Ignacemu Janowi Paderewskiemu poświęcono dwie tablice: w hallu Auli Uniwersytetu przy ul. Wieniawskiego (1992) i na budynku hotelu Bazar przy ul. Paderewskiego (pierwszą z 1928 r. zniszczyli Niemcy; odtworzono ją w 1978 r.).

Kolejnym miejscem w Poznaniu, które zasługuje na uwagę jest Wzgórze św. Wojciecha. Tutaj w Krypcie Zasłużonych Wielkopolan złożono trumny ks. Wacława Gieburowskiego, Feliksa Nowowiejskiego, Tadeusza Szeligowskiego i Stefana Bolesława Poradowskiego. Natomiast na pobliskim Cmentarzu Zasłużonych Wielkopolan spoczywa Raul Koczalski.

Z Poznania wyjeżdżamy ul. Dąbrowskiego, a później szosą A2 w kierunku Pniew i na rozwidleniu dróg na terenie Baranowa zbaczymy w prawo, na drogę nr 184 do Szamotuł.

12 km CHYBY

Wieś na zach. brzegu Jez. Kierskiego z barokowo-klasycystycznym dworkiem z 2 połowy XVIII w., przebudowanym w XIX i XX w. i niewielkim parkiem (pow. 5,2 ha) oraz barokową kaplicą św. Stanisława z 1660 r.

18 km NAPACHANIE

Wieś z eklektycznym pałacem z 1897 r. i parkiem krajobrazowym (pow. 7,2ha).

22 km CEREKWICA

Wieś z kościołem pw. Podwyższenia Krzyża Świętego z lat 1827-28 i dworem z 2 poł. XIX w., przebud. z pocz. XX w.

38 km SZAMOTUŁY

Miasto powiatowe o bogatej historii, położone nad rzeką Samą, 18 679 mieszkańców. Gotycka kolegiata św. Stanisława z lat 1423-31, gruntownie przebud. w l. 1513-42, barokowy zespół poreformacki z kościołem Świętego Krzyża z lat 1675-82, zamek Górków z XV w., przebud. 1511-18 oraz w 1869 r. i Baszta Halszki z ok. 1518 r. (obecnie muzeum). Na piętrze zamku Sala Koncertowa im. Wacława z Szamotuł – najwybitniejszego muzyka polskiego doby renesansu, m.in. nadwornego kompozytora kapeli króla Zygmunta August. Z jego dorobku należy wymienić trzy motety oraz siedem pieśni czterogłosowych. Na ścianie tej sali współ-

czesne malowidło wg proj. M. Schwartza ze sceną z zamku wawelskiego – Wacław z Szamotuł wręcza królowi Zygmuntowi Augustowi zapis swego utworu; w górze sali fryz z kartami zapisu jednej z najsłynniejszych jego pieśni – *Już się zmierzcha*.

Tuż nad Samą, przy ul. Dworcowej i w pobliżu zespołu poreformackiego pomnik Wacława z Szamotuł (ok.1520-ok.1560) z 1947 r. wg proj. Bazylego Wojtowicza i Czesława Woźniaka.

Z Szamotułami związani są także dwaj kompozytorzy niemieccy, urodzeni w tym mieście: bracia Xawer Franz (1850-1924) i Philipp Ludwig (1847-1917) Scharwenka.

Lokalną drogą nr 187 kierujemy się na wschód przez wieś Popowo, Uścikowo do Obornik.

55 km OBORNIKI

Miasto powiatowe nad Wartą i wpływającą tu do niej rzeką Wełną; 17 848 mieszkańców. Gotycki kościół pw. NMP Wniebowziętej z XV/XVI w., barokowy kościół szachulcowy pw. Św. Krzyża z 1766 r. i kościół poewangelicki pw. św. Józefa Oblubieńca NMP z 1901 r.(nowy hełm wieży z 1999).

Wieczorem 26 grudnia 1918 r. ok. godz. 20.00 na tutejszym dworcu kolejowym zatrzymał się wybitny muzyk i polityk Ignacy Jan Paderewski, podróżujący pociągiem z Gdańska do Poznania. Mieszkańcy zgotowali mu gorącą owację, witając go chlebem i solą. Fakt ten upamiętniono w północnej części Obornik (ul. Paderewskiego) wielkim głazem z tablicą; odsłonięcia dokonano 3 maja 1984 r.

Z Obornik kierujemy się na południe szosą nr 11 Koszalin – Poznań. Po 1,5 km, w miejscowości Bogdanowo zbaczamy w prawo i lokalną drogą podążamy do Objezierza.

61 km OBJEZIERZE

Wieś. Kościół pw. św. Bartłomieja z pocz. XIII w., rozbudowany ok. 1550 r., ok. 1860 r. i w 1914 r. Pałac klasycystyczny z lat 1786-92, rozbudowany w latach 1840-41 i 1905-06. Na przełomie XVIII i XIX w. były to dobra Anieli z Kwileckich i Wojciecha Węgorzewskich, a później (aż do 1939 r.) rodziny Turnów. W XIX w. pałac pełnił rolę ważnego ośrodka polskiego życia kulturalnego i narodowego. Wówczas gościli tutaj wybitni literaci, m.in. Julian Ursyn Niemcewicz, Stefan Garczyński, Adam Mic-

kiewicz, Wincenty Pol, Narcyza Żmichowska, Władysław Syrokomla, Józef Ignacy Kraszewski. Pobyt A. Mickiewicza i J. I. Kraszewskiego upamiętniają tablice na fasadzie frontowej pałacu. Pałac otacza park krajobrazowy (pow. 8,6 ha) z lipą Kraszewskiego (330 cm) i kopcem Tadeusza Kościuszki z ok. 1930 r.

Córka Heleny z Kwileckich (1808-74) i Wincen- tego (1803-67) Turnów była Ludwika (1832-1902). W czasie bytności braci Wieniawskich w czerwcu 1854 r. w Poznaniu Henryk nawiązał z nią przelotny romans, a pamiątką tego jest jedyny utwór H. Wieniawskiego na głos z fortepianem – pieśń *Rozumiem* do słów poety Józefa Dionizego Minasowicza. Przepuszcza się, że trakcie jedenastodniowej prze- rwy między koncertami H. Wieniawski gościł w Ob- jezierzcu, zaproszony przez matkę Ludwika, „wielką miłośniczkę poezji i muzyki”. Warto dodać, że w trzy lata później panna Ludwika wyszła za mąż za kuzy- na Gotarda Turnę (zamieszkali w Słoplanowie k. Obrzycka).

Lokalną drogą kierujemy się na płd. wsch., poprzez wieś Kowalewko

65 km WARGOWO

Wieś. Eklektyczny dwór z 1889 r., z parkiem krajobrazowym (pow. 4,2 ha).

Z centrum wsi zbaczamy w lewo i po 1 km osiągamy szosę nr 11 i podążamy nią w kierunku Poznania.

70 km CHLUDOWO

Wieś. Kościół drewniany pw. Wszystkich Świę- tych z 1736 r., pałac z ok. 1875 r., spalony w 1948 r., odbud. w 1957 r. i przebud. w 1976 i 1978 r. (ob. Dom Misyjny Księży Werbistów), otoczony parkiem krajobrazowym z XIX w. (7,1 ha), w któ- rym odsłonięto popiersia: w 1983 r. Romana Dmowskiego (polityka i pisarza, właściciela tego majątku w latach 1922-34), a w 1987 bł. Arnolda Jansena (założyciela zgromadzenia werbistów). W zabudowaniach klasztornych w 1994 r. otwarto Muzeum Misyjno-Etnograficzne (zbiory gromadzo- ne od 1975 r.).

79 km SUCHY LAS

Duża wieś gminna na płn. od Poznania.

88 km POZNAŃ

Wjazd do miasta ul. Obornicką i dalej Piątkowską do centrum.

TRASA II – K A L I S K A

Kalisz – Strzyżew – Antonin – Ostrów Wlkp. –
– Nowe Miasto – Miłosław – Pyzdry – Śmielów –
– Żerków – Jarocin – Pleszew – Gołuchów –
– Kalisz

0 km KALISZ

Największe po Poznaniu miasto Wielkopolski, położone nad Prosną, 108 353 mieszkańców. Osiem zabytkowych kościołów i klasztorów (m.in. gotycka katedra pw. św. Mikołaja zbudowana po 1253 r., rozbudowana w XIV w., gotycki zespół klasztorny Franciszkanów z kościołem pw. św. Stanisława z XIII/XIV w., późnobarokowa bazylika pw. Wniebowzięcia NMP z 1353r., odbudowana w XVIII w., z kaplicą-sanktuarium św. Józefa), fragmenty murów miejskich z XIII-XIV w. z basztą „Dorotka” zbudowaną po XIV w., rezerwat archeologiczny na Zawodziu (grodzisko-miejsce grodu z X-XIV w., z odsłoniętymi fundamentami rromańskiej kolegiaty pw. św. Pawła z 1155 r., miejsce spoczynku księcia Mieszka III Starego, syna Bolesława Krzywoustego), neoklasycystyczny gmach Teatru im. Wojciecha Bogusławskiego z lat 1916-36.

W latach 1826-30 kilkakrotnie odwiedzał Kalisz Fryderyk Chopin, goszcząc m.in. u dr Adama Helbicha w nieistniejącym już domu (nr 14) przy obecnej ul. Zamkowej. Przebywając tu na przełomie sierpnia i września 1829 r. wraz dr A. Helbichem udał się do Żychlina k. Konina na ślub Melanii Bronikowskiej z Wiktorem Adamem Kurnatowskim (2 IX). Po raz ostatni gościł w Kaliszu 5 listopada 1830 r. i po spotkaniu z przyjacielem Tytusem Woyciechowskim tutaj żegnał się na zawsze z ziemią ojczystą.

W Kaliszu koncertował także wybitny skrzypek i kompozytor Henryk Wieniawski (pierwszy raz z bratem Józefem – pianistą). Bracia Wieniawscy wystąpili w Kaliszu w listopadzie 1850 r.; koncertowali także w kilku podkaliskich dworach. W siedem lat później Henryk Wieniawski przybył ponownie do Kalisza, by na przełomie maja i czerwca wystąpić z czterema koncertami.

W XIX wieku urodził się w Szczypiornie (ob. w granicach Kalisza) Roman Statkowski (1839-1925) – wybitny kompozytor, głównie utworów na forte-

pian i skrzypce, a w Kaliszu Henryk Melcer-Szczawiński (1869-1928) – kompozytor (symfonie, koncerty fortepianowe, pieśni), pianista i dyrygent.

Wyjazd z miasta na pld. drogą nr 450 w kierunku Grabowa n/Prosną.

13 km OŁOBOK

Wieś przy ujściu rzeczki Ołobok do Proсны, w latach 1211-1837 siedziba zakonu cysterek. Późnogoetycki kościół pocysterski pw. św. Jana Ewangelisty z XV/XVI w., przebud. w latach 1695-96 w stylu barokowym oraz kościół drewniany pw. św. Jana Chrzciciela z XVI w. (na cmentarzu).

Z Ołoboku zbaczamy na zach. lokalną drogą do Sieroszewic

19 km SIEROSZEWICE

Wieś gminna. Eklektyczny dwór z XIX w. z parkiem krajobrazowym (pow. 2,3 ha).

2 km za wsią kierujemy się na pld. lokalną drogą w kierunku Mikstatu.

29 km STRZYŻEW

Wieś z pseudoromańskim kościołem poewangelickim z lat 1873-75 (ob. polskokatolicki pw. Królowej Polski) i eklektycznym dworem z 2 połowy XIX w. Tutaj w nieistniejącym dworze u swej matki chrzestnej Anny ze Skarbków-Wiesiołowskiej w latach 1826-29 gościł Fryderyk Chopin.

32 km KOTŁÓW

Wieś z dwoma kościołami: romańskim pw. Narodzenia NMP z połowy XII w., rozbud. w 1721 r. o barokową wieżę i w l. 1905-08 o transept. oraz kamienno-betonowy polskokatolicki pw. Narodzenia NMP z lat 1976-82 . Jak głosi tradycja, na weselu wiejskim w Kotłowie gościł Fryderyk Chopin.

34 km MIKSTAT

Miasto, 1845 mieszkańców. Dwa kościoły: drewniany cmentarny pw. św. Rocha z 1788 r. i neoba-

rokowy pw. Świętej Trójcy z lat 1914-18. Na uwagę zasługują tu coroczne dwudniowe uroczystości odpustowe św. Rocha (15-16 sierpnia) połączone z tradycyjnym świeceniem zwierząt.

Tutaj zbaczamy na zachód drogą nr 447 do Antonina

43 km ANTONIN

Wieś z drewnianym pałacem myśliwskim z lat 1822-24 (arch. Karol Fryderyk Schinkel), letnią rezydencją księcia Antoniego Radziwiłła (namiestnika Wielkiego Księstwa Poznańskiego, mecenasa sztuki, kompozytora, wiolonczelisty, gitarzysty i śpiewaka), otoczony zagospodarowanym parkowo terenem leśnym (pow. 13,2 ha). Przed pałacem pomnik F. Chopina (1979, Marian Owczarski). Po przeciwnej stronie szosy kaplica pw. Matki Boskiej Ostrobramskiej – mauzoleum Radziwiłłów z lat 1836-38.

W latach 1826-29 gościem Antoniego i Ludwiki z Hohenzollernów Radziwiłłów był Fryderyk Chopin (mieszkał w jednym ze skrzydeł pałacu na pierwszym piętrze). Należy dodać, że znajomość Radziwiłłów z Chopinem rozpoczęła się od spotkania w 1824 r. w Warszawie. W trakcie pierwszego pobytu w Antoninie powstały dwa portreciki Chopina wykonane przez Elizę Radziwiłłównę, córkę księcia Henryka. Na szczególną uwagę zasługuje niemal tygodniowy pobyt Chopina w Antoninie w 1829 r., w czasie którego skomponował dla księcia i jego córki Wandy (udzielał jej lekcji gry na fortepianie) *Poloneza C-dur* op. 3 na wiolonczelę i fortepian. Później zadedykował księciu *Trio g-moll* op. 8 na fortepian, skrzypce i wiolonczelę.

Należy w tym miejscu wspomnieć, że w antonińskim pałacu w sierpniu 1829 r. Radziwiłłowie gościli także rodziców naszego genialnego muzyka – Mikołaja i Justynę z Krzyżanowskich Chopinów.

Na parterze pałacu Salon Muzyczny F. Chopina i biblioteka poświęcona kompozytorowi. Odbywają się tutaj koncerty, a we wrześniu coroczny Międzynarodowy Festiwal „Chopin w barwach jesieni”.

Warto nadmienić, że gospodarz antonińskiego pałacu – książę Antoni Henryk Radziwiłł (1775-1833) był nie tylko mecenasem sztuki ale przede wszystkim uzdolnionym kompozytorem. Jego

najbardziej znanym utworem jest muzyka do *Fausta* Johanna Wolfganga Goethego; w 2003 r. kontrowersyjną inscenizację tej opery przedstawił poznański Teatr Wielki. A.H. Radziwiłł był ponadto autorem utworów wiolonczelowych, romansów, pieśni i kwartetów na chór męski (tzw. Liedertafel).

Z Antonina szosą nr 43 kierujemy się na pn. w kierunku Poznania

51 km PRZYGODZICE

Wieś gminna nad Baryczą. Dwór z poł. XIX w. i neobarokowy kościół pw. MB Nieustającej Pomocy z 1925 r. W okolicy zespół stawów rybnych (ponad 400 ha).

59 km OSTRÓW WLKP.

Miasto powiatowe nad rzeką nad Ołobok, 72 503 mieszkańców. W mieście m.in. szachulcowy kościół poewangelicki pw. NMP Królowej Polski z 1788 r., neoromański kościół farny pw. św. Stanisława z lat 1903-07 (od 1992 r. konkatedra), ratusz z 1824 r. (muzeum) i dawna synagoga z lat 1857-60.

Fryderyk Chopin w trakcie swych podróży przez Wielkopolskę gościł w Ostrowie Wlkp. w latach 1826, 1827 i 1829; upamiętnia to obelisk z tablicą pamiątkową (z 1996, Józef Petruk) w parku Kilińskiego.

Należy także wspomnieć, że do ostrowskiego liceum uczęszczał urodzony w Poznaniu Krzysztof Komeda-Trzciniński (1931-69), kompozytor (m.in. autor muzyki do ponad 40 filmów polskich i zagranicznych) i pianista jazzowy. Jemu poświęcona jest tablica pamiątkowa na budynku Wielkopolskiego Banku Kredytowego przy pl. Bankowym.

89 km PLESZEW

Miasto powiatowe, 17 785 mieszkańców. Z obiektów zabytkowych na uwagę zasługują m.in. kościół drewniany (z murowanym prezbiterium) pw. św. Floriana z 1745 r., ratusz z 1835 r. i d. zajazd z ok. 1820-30 (ob. Muzeum Regionalne).

106 km WITASZYCE

Wieś. Pałac z 1899 r. i dawny dwór z 1 poł. XIX w. (w nim Muzeum Wojen Napoleońskich) z parkiem krajobrazowym (pow. 5,5 ha) oraz dwa kościoły – klasycystyczny kościół pw. Świętej Trójcy z 1808 r. i pw. Wniebowzięcia NMP z lat 1927-59.

113 km JAROCIN

Miasto powiatowe, 25 822 mieszkańców. W rynku ratusz podcieniowy z lat 1799-1804 (ob. Muzeum Regionalne) oraz kilka kościołów: pw. św. Marcina pierwotnie gotycki sprzed 1610 r., przebud. w l. 1773-75, neoromański (poewangelicki) pw. św. Jerzego z l. 1847-48, pw. Chrystusa Króla z 1927-30 i zespół klasztorny franciszkanów z lat 1976-79 z kościołem pw. św. Antoniego. Prócz tego neogotycki pałac Radolińskich z lat 1847-53 rozbud. w l. 1911-12 (ob. Ośrodek Kształcenia Bibliotekarzy) z parkiem krajobrazowym (pow. 30,3 ha). Na terenie parku tzw. Skarbczyk (pozostałość średniowiecznego zamku, ob. filia muzeum) i ruina gotyckiego kościoła pw. Świętego Ducha z 1516 r.

W nieistniejącej już kamienicy przy ul. Wrocławskiej 7 urodziła się światowej sławy sopranistka niemiecka Elisabeth Schwarzkopf, wybitna interpretatorka postaci z oper Wolfganga Amadeusa Mozarta i Richarda Straussa.

120 km MIESZKÓW

Duża wieś z późnobarokowym kościołem pw. św. Wawrzyńca z 1767 r. oraz barokowym dworem z 2 połowy XVIII w i pozostałościami parku (pow. 1,6 ha).

122 km KŁĘKA

Wieś – ośrodek zielarski z pałacem neorenesansowym zbud. po 1870 r. i rozbud. na pocz. XX w. oraz parkiem krajobrazowym (pow. 5,6 ha)

Tutaj zbaczamy z szosy nr 42 w prawo lokalną drogą w kierunku Żerkowa.

132 km ŻERKÓW

Miasto, 2107 mieszkańców. Na wzgórzu barokowy kościół pw. św. Stanisława z lat 1717-18, z kaplicą renesansową z ok. 1600-10. Nad miastem góruje Góra Żerkowska (155 m npm) z wieżą przekaźnikową z 1962 r.

28 listopada 1924 r., w drodze do Śmiełowa zatrzymał się w rynku Ignacy Jan Paderewski.

Z rynku ul. Mickiewicza kierujemy się na pn. i dalej lokalną drogą w kierunku Śmiełowa.

137 km ŚMIEŁÓW

Wieś nad rzeką Lutynią. Pałac klasycystyczny z końca XVIII w. z Muzeum im Adama Mickiewicza – oddziałem Muzeum Narodowego w Poznaniu. Tutaj w 1831 r. przebywał Adam Mickiewicz, a w 1899 Henryk Sienkiewicz. Przy pałacu park krajobrazowy (pow. 12,0 ha), a w nim pomnik A. Mickiewicza (1970, Jerzy Sobociński).

W latach 1886–1939 były to dobra rodziny Chełkowskich. W okresie międzywojennym podejmowali oni wielu znamienitych gości, w tym także muzyków. 27 sierpnia 1922 r. przebywał tu skrzypek i kompozytor Henryk Opieński, a w dwa lata później, 28 listopada 1924 r. z honorami goszczono tu Ignacego Jana Paderewskiego, dobrego znajomego pani Marii z Donimirskich Chełkowskiej (25 XII 1918 r. w Gdańsku witała Paderewskiego przybywającego wraz z brytyjską misją wojskową z Londynu do Polski i towarzyszyła mu w drodze do Poznania). W latach 1937-39 częstym gościem był tutaj pianista i kompozytor Raul Koczalski (skomponował nawet suitę *Śmiełów*), wybitny odtwórca utworów Fryderyka Chopina. Tutaj też 22 września 1938 przebywał kompozytor Ludomi Różycki, autor oper (*Casanova*), baletów (*Pan Twardowski*), poematów symfonicznych oraz koncertów fortepianowych i skrzypcowych. Ostatnim gościem Chełkowskich w dniach 9-11 kwietnia 1939 r. był dyrygent Zygmunt Latoszewski, wówczas dyrygent Opery Poznańskiej (dane wg zachowanej księgi gości rodziny Chełkowskich w Śmiełowie).

Wracamy z powrotem do Żerkowa, skąd z rynku ul. Jarocińską podążamy na płd. lokalną drogą w kierunku Jarocina

149 km WILKOWYJA

Wieś nad rzeką Lutynią, z neogotyckim kościołem pw. św. Wojciecha z 1855 r. Na płd. od wsi dawny drewniany młyn wodny z XIX w., upamiętniony w opowiadaniu Jarosława Iwaszkiewicza *Młyn nad Lutynią*.

154 km JAROCIN (→ 113 km trasy)

Stąd szosą nr 42 i kierujemy się do Pleszewa

174 km PLESZEW (→ 89 km trasy)

Z miasta wyjeżdżamy ul. Niesiołowskiego i drogą nr 42 poążamy w kierunku Kalisza.

187 km GOŁUCHÓW

Duża wieś gminna nad rzeką Ciemną. Renesansowy zamek z ok. 1560 r. rozbud. na pocz. XVII w., a po częściowym zrujnowaniu odbud. w latach 1872-85; początkowo w ręku Leszczyńskich, a odbud. w XIX w. staraniem Izabeli z Czartoryskich, żony Jana Działyńskiego z Kórnika. Od 1895 r. było to prywatne muzeum Czartoryskich; od 1962 r. jest oddziałem Muzeum Narodowego w Poznaniu. Przy zamku kaplica grobowa Czartoryskich z 1899 r. i eklektyczna oficyna z XIX w. (Muzeum Leśnictwa). Wokół zamku największy park krajobrazowy w Wielkopolsce (pow. 162,2 ha).

W lesie na pn. od wsi zagroda żubrów (od 1977 r.), a na pd. w latach 1969-71 przez spiętrzenie rzeczki Ciemnej utworzono Zalew Gołuchowski (nad nim ośrodek wypoczynkowy). Nieco dalej (na pd.) w lasach największy głąz narzutowy w Wielkopolsce (wys. 3,5 m, obw. 22 m) zwany kamieniem św. Jądwi lub św. Kingi.

193 km KUCHARY

Wieś. Drewniany kościół pw. św. Bartłomieja z 1636 r. i szachulcowy dwór z pocz. XIX w. z parkiem krajobrazowym (pow. 2,5 ha).

197 km KOŚCIELNA WIEŚ

Kościół pw. św. Wawrzyńca z 2 poł. XII w., przebud. ok. 1760-76 i w 1877 r. w stylu neogotyckim oraz i dwór z pocz. XX w. Na pd. skraju wsi kurhan w miejscu pochowania żołnierzy szwedzkich poległych w 1706 r. (wojna północna) w bitwie pod Kaliszem; pochowano w nim ok. 17 tys. żołnierzy, głównie szwedzkich.

201 km KALISZ

Wjazd do miasta szosą nr 42 i ul. Poznańską.

Tekst: Jerzy Michał Sobczak
Projekt graficzny serii: J.B. Łojan
Wydawnictwo WBPiCAK Poznań 2007